

Online en offline politieke participatie en attitudes bij Belgische jongvolwassenen

Bevindingen van een survey-onderzoek
in België van 11 maart – 12 april 2021

Drs. Cato Waeterloos
Prof. Dr. Michel Walrave
Prof. Dr. Koen Ponnet

Titel: Online en offline politieke participatie en attitudes bij Belgische jongvolwassenen. Bevindingen van een survey-onderzoek in België van 11 maart – 12 april 2021.

Auteurs: Cato Waeterloos, Michel Walrave & Koen Ponnet

Publicatiedatum: 14 juli 2021

Universiteit Gent

Faculteit Politieke & Sociale Wetenschappen
Vakgroep Communicatiewetenschappen
Onderzoeksgroep imec-mict-UGent
Korte Meer 11 9000 Gent

Contact:

Cato Waeterloos

T+32 489561700

Cato.Waeterloos@UGent.be

Gelieve te citeren als:

Waeterloos, C., Walrave, M., & Ponnet, K. (2021). *Online en offline politieke participatie en attitudes bij Belgische jongvolwassenen. Bevindingen van een survey-onderzoek in België van 11 maart – 12 april 2021.* Gent: Universiteit Gent. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.14979807>

Inhoud

0. Samenvatting	4
1. Inleiding	5
2. Wie heeft deelgenomen aan het onderzoek?	6
3. Attitudes t.a.v. politiek en (sociale) media	9
3.1. Vertrouwen in politiek en nieuwsmedia.....	9
3.2. Politieke effectiviteit.....	11
3.3. Populisme.....	14
3.4. Evaluatie van politieke participatie op sociale media.....	16
4. Visies rond burgerschap	17
5. Stemgedrag als protest	19
6. Politieke participatie	21
6.1 Institutionele en protest participatie.....	22
6.2 Participatie via sociale media.....	23
6.3. Participatieverschillen en verklarende factoren.....	24
7. Afsluiting	28
Referenties	29

0. Samenvatting

Burgers, en jongeren in het bijzonder, laten op diverse manieren hun stem horen rond politieke en maatschappelijke thema's. Dit rapport beschrijft de resultaten van een vragenlijstonderzoek, uitgevoerd bij 720 Belgische jongvolwassenen tussen 18 en 30 jaar oud. Met dit onderzoek brengen we in kaart hoe jongeren politiek participeren. Hiervoor werd gefocust op drie types politieke participatie: institutionele participatie, protest participatie en participatie via sociale media. Daarnaast gingen we na hoe jongeren denken over politiek, media en de relatie tussen beide. Ten slotte werd ook stemgedrag als protest en electoraal exit gedrag bevestigd.

- **Jongeren hebben algemeen een eerder zwak vertrouwen in de politiek.** Niet alleen hebben ze vrij weinig vertrouwen in hoe politieke beslissingen worden genomen en geïmplementeerd, ook vertrouwen in politieke instituten ligt eerder laag. Bovendien bleek uit onze resultaten hoe personen met een lager opleidingsniveau en een eerder rechtse politieke oriëntatie minder vertrouwen hebben in politieke instituten. 1 op 3 vindt dat nieuwsmedia over het algemeen eerder niet te vertrouwen zijn. Ook populistische attitudes bleken relatief sterk aanwezig.
- **De meeste respondenten voelen zich bekwaam om politiek te participeren, maar sociale risicogroepen hinken achterop.** Meer specifiek, voelden mannen en personen uit een hogere inkomenscategorie en met een hoger opleidingsniveau zich meer bekwaam om te participeren in politiek. Bovendien bleek hoe personen met een lager opleidingsniveau ook sterkere gevoelens van politieke machteloosheid rapporteerden.
- **Jongeren kunnen zich voornamelijk vinden in burgerschapsnormen die individuele keuze en vrijheid benadrukken.** Zo vindt 9 op 10 dat er meerdere goede manieren zijn om politiek te participeren en dat iedereen zelf moet kunnen beslissen hoe ze dat doen. Wel is een groot merendeel van de respondenten voorstander van de opkomstplicht.
- **Electoraal exit gedrag onder jongeren is zeer beperkt.** Slechts een heel kleine groep respondenten ging tijdens de vorige verkiezingen niet stemmen (1%), stemde bewust blanco (1.7%), ongeldig (0.6%) of bracht een anti-stem uit (11.8%). Ook lagen de intenties om dit gedrag te stellen (indien de opkomstplicht wordt afgeschaft) vrij laag. Personen een lager opleidingsniveau, gevoelens van politieke machteloosheid en desinteresse rapporteerden hogere exit intenties.
- **Jongeren engageren zich op diverse manieren, online en offline.** Jongeren staan algemeen ook positief tegenover het gebruik van sociale media om politiek te participeren. Het tekenen van petitie's (82.8%) en posten rond politieke thema's op sociale media (72.2%) zijn de meest voorkomende vormen van participatie. Ongeveer 1 op 3 nam het afgelopen jaar deel aan een protestmars of zette zich in voor een politieke actiegroep. Het doneren van geld aan politieke partijen en illegale protestacties kwamen het minst voor in de steekproef.
- **Verschillende socio-demografische factoren bepalen politieke participatie onder jongvolwassenen.** Zo zijn vrouwen en studenten meer geneigd aan protest en sociale media participatie te doen. Tegelijk vonden we hoe, onder niet-studenten, personen uit een hoog inkomensgezin frequenter aan institutionele vormen van participatie doen dan midden inkomensgezinnen.
- **Attitudes rond politieke ontevredenheid dragen sterk bij aan de keuze om politiek te participeren.** Terwijl een sterk vertrouwen in politieke instituten bijdraagt aan institutionele politieke participatie, zijn personen met een laag vertrouwen in politieke uitkomsten meer geneigd te participeren via protest en sociale media. Verder bleken desinteresse, politieke machteloosheid en populistische attitudes consistente voorspellers van institutionele, protest en sociale media participatie.

1. Inleiding

Burgers hebben verschillende mogelijkheden om zich uit te spreken over politieke en maatschappelijke thema's. Niet alleen kunnen ze dat doen in het stemhokje maar ook op manieren die niet worden gefacilieerd door de overheid. Straatprotest vormt bijvoorbeeld een dominante actievorm binnen de Black Lives Matter beweging en de klimaatbeweging. Ook ontstonden in het kader van de coronapandemie diverse burgerinitiatieven. Een daarvan was Sound of Silence, dat via verschillende protestacties de belangen van de cultuursector verdedigde tijdens de eerste maanden van de coronacrisis.

Steeds vaker vallen sociale en politieke bewegingen terug op sociale media als politieke tool. Ze bieden burgers niet alleen de mogelijkheid om op een laagdrempelige manier hun mening te uiten rond maatschappelijke kwesties, maar vergemakkelijken ook de organisatie en coördinatie van collectieve acties zoals betogingen. Bovendien zorgen sociale media voor een brede en snelle verspreiding van informatie rond een beweging. Internationale studies tonen aan hoe voornamelijk jongeren zich aangetrokken voelen door deze innovatieve manieren van participatie¹.

Tegelijk heerst er vanuit de politieke en de academische wereld bezorgdheid omtrent de gezondheid van onze democratie. Burgerparticipatie vormt immers een essentieel onderdeel van een participatieve democratie, waar burgers de kansen grijpen die hen geboden worden om hun stem te uiten. Zo wijzen verschillende studies op een schommelend vertrouwen van burgers ten aanzien van politiek, onder andere in de context van de coronacrisis². Vooral jongeren lijken hun interesse te verliezen in institutionele vormen van politieke participatie (zoals verkiezingen)³. Bovendien werd in België onlangs beslist om de opkomstplicht af te schaffen bij de gemeenteraadsverkiezingen. In een recent [opiniestuk](#) waarschuwen verschillende experts politieke wetenschappen voor de mogelijks nefaste gevolgen van deze afschaffing. Specifiek jonge burgers zouden hun stimulans verliezen om betrokken te blijven bij politiek en beleid. Ook wordt verwacht dat voornamelijk deze groep zal afhaken bij verkiezingen indien de opkomstplicht wegvalt⁴.

Vanuit deze achtergrond stellen we ons in dit rapport de vraag *hoe het gesteld is met de politieke participatie van Belgische jongvolwassenen en hoe ze staan tegenover politiek, (sociale) media en de verhouding tussen beide*. Daarom voerde onderzoeksgroep imec-mict-UGent van 11 maart tot 12 april 2021 een vragenlijstonderzoek uit bij 720 Belgische jongvolwassenen, allen tussen 18 en 30 jaar oud. De doelstelling van het onderzoek was tweeledig. Ten eerste was het de bedoeling in kaart te brengen hoe jonge burgers participeren in diverse vormen van politieke acties. Hiervoor werd specifiek aandacht besteed aan vier types participatie: 1) stemgedrag als protest en electoraal exit gedrag; 2) institutionele participatie; 3) protest participatie en 4) participatie via sociale media. Ten tweede wil deze studie zicht krijgen op welke attitudes jongvolwassenen hebben ten aanzien van politiek, media, burgerschap en sociale media als platform voor politieke participatie onder burgers.

---

¹ (Hong & Kim, 2021; Theocharis et al., 2019)

² (Hooghe & Dassonneville, 2018; Bouteca & Wauters, 2021)

³ (Vromen, 2017)

⁴ (Ackaert et al., 2021)

2. Wie heeft deelgenomen aan het onderzoek?

De respondenten voor deze studie werden op diverse manieren gerekruteerd. Via verschillende sociale media kanalen (Facebook, Instagram, Twitter en TikTok) en online groepen werden jongvolwassenen uitgenodigd om deel te nemen aan een online survey. De survey werd ook verspreid via enkele *social media influencers* wiens profiel in het teken staat van maatschappelijke kwesties of die een sterk bereik hebben binnen de doelgroep van de studie. Verder werd teruggevallen op verschillende publieke actoren om het onderzoek onder de aandacht te brengen. Zo werden diverse lokale stadbesturen, studentenverenigingen, politici, jongerenafdelingen van politieke partijen en jongerenorganisaties gecontacteerd⁵. Op die manier werd het onderzoek verder verspreid via online nieuwsbrieven en sociale media. Ten slotte werd ook een oproep om deel te nemen verspreid onder studenten van de Universiteit Gent en Antwerpen.

Om de toegankelijkheid van de vragenlijst te verzekeren, werd samengewerkt met [Wablief](#), een organisatie die zich specialiseert in tekstadvies en duidelijke taal. De organisatie stond de onderzoekers bij in het evalueren van de vragen in termen van woordkeuze en formulering, zodat deze helder waren voor alle respondenten.

Iedereen a) tussen 18 en 30 jaar oud; b) die de Nederlandse taal machtig is en c) de Belgische nationaliteit heeft, kon deelnemen aan de studie. Dit laatste was noodzakelijk omwille van de vragen rond stemgedrag in de survey. In totaal vulden 907 mensen de vragenlijst in. Na het opschonen van de data, waarbij onvolledige vragenlijsten werden verwijderd, verkregen we een finale dataset met 720 respondenten.

Tabel 1 beschrijft de socio-demografische kenmerken van onze steekproef. We benadrukken dat de steekproef niet representatief is voor de Vlaamse of Belgische populatie. Niettemin bieden de resultaten een indicatie van hoe het gesteld is met de politieke participatie en attitudes bij jongvolwassenen.

---

⁵ De onderzoekers wensen Laura De Vos te bedanken voor haar hulp bij de rekrutering van de respondenten in deze studie.

Tabel 1. Steekproefomschrijving

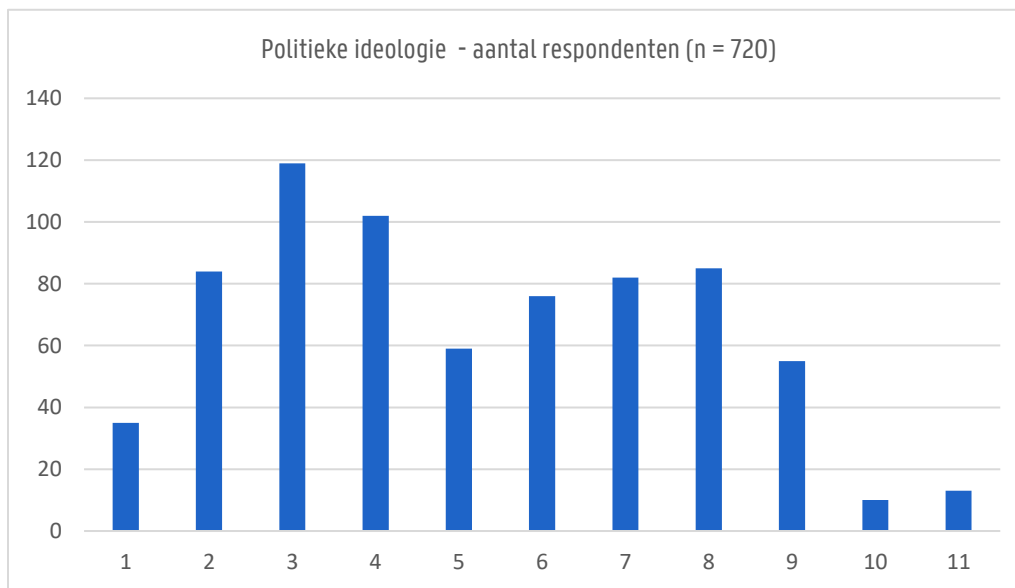
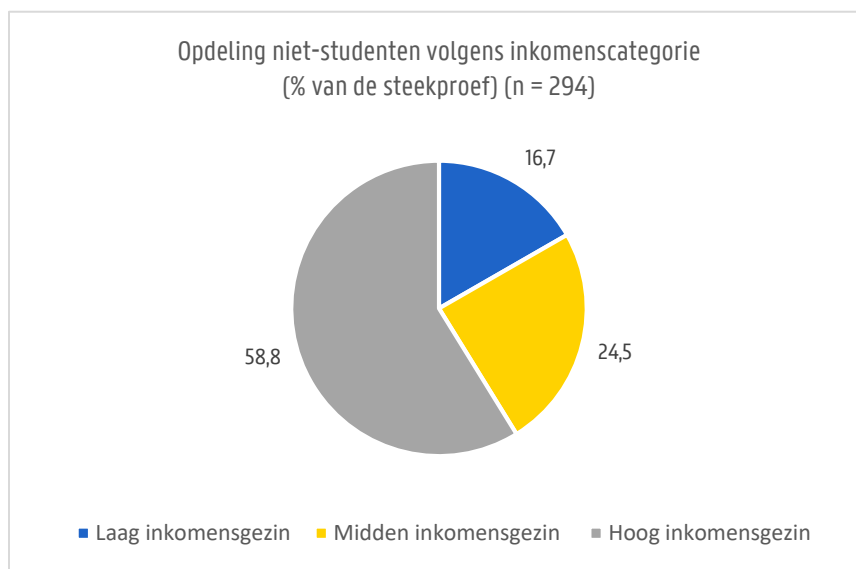
	n = 720
Geslacht (n/%)	
Man	293 (40.7%)
Vrouw	427 (59.3%)
Gender ⁶ (n/%)	
Man	291 (40.4%)
Vrouw	409 (56.8%)
Non-binair	15 (2.1%)
Zeg ik liever niet	5 (.7%)
Leeftijd in jaren (M/SD)	23.99 (3.15)
Werksituatie	
Student hoger onderwijs	411 (57.1%)
Werknemer/ambtenaar/zelfstandige	284 (39.4%)
Non-actief (werkzoekend, tijdelijk werkloos, huismoeder/-vader)	25 (3.5%)
Opleidingsniveau ⁷ (n/%)	
Lager onderwijs of lager secundair onderwijs	9 (1.3%)
Hoger secundair onderwijs	107 (14.9%)
Hoger onderwijs (bachelor)	338 (46.9%)
Hoger onderwijs (master)	257 (35.7%)
Hoger onderwijs (PhD)	9 (1.3%)
Beschikbaar inkomen (n = 294) ⁸ (M/SD)	1935.41 (724.39)

⁶ Gezien de lage frequenties, worden voor de analyses in dit rapport enkel verschillen nagegaan in termen van geslacht, en niet gender.

⁷ Het opleidingsniveau omvat zowel het hoogst behaalde diploma van de werkende en non-actieve respondenten als de huidige opleiding van de deelnemende studenten.

⁸ Beschikbaar inkomen werd enkel bevraagd onder de niet-studenten en 15 personen kozen ervoor hun inkomen niet kenbaar te maken. Aan de respondenten werd gevraagd wat het gemiddeld netto beschikbaar inkomen van hun huishouden is (inclusief lonen, kinderbijslag, maaltijdcheques, uitkering, pensioen,...), gaande van 1 (minder dan €499,99 per maand) tot 15 (€7000,00 of meer per maand). Zoals in gelijkaardige studies (Clark & Senik, 2010; Ponnet, 2014), werd nadien een nieuwe variabele aangemaakt op basis van het midpunt van elk van de categorieën (met €7000,00 als midpunt van de laatste categorie). Omdat omvang van het huishouden en leeftijd van de leden van het huishouden (kinderen versus volwassenen) van belang zijn wanneer huishoudens worden vergeleken op basis van hun inkomen, werd de aangepaste *OECD equivalence scale* (Hagenaars et al., 1994) gebruikt. Vervolgens kon op basis van het equivalent inkomen elke respondent worden opgedeeld in een laag (minder dan €1249,99), midden (tussen €1250,00 en €1750,00) of hoog inkomensgezin (meer dan €1750,00).

Onderstaande grafieken geven verder zicht op de samenstelling van onze steekproef. Het grootste deel van de niet-studenten uit de steekproef behoorde tot een hoog inkomensgezin. Slechts een kleine minderheid behoorde tot een laag inkomensgezin. Verder zien we een eerder links scheve verdeling betreffende politieke ideologie van de respondenten, waarbij een kleine meerderheid van de respondenten zich eerder links op het politieke spectrum positioneert.

Nota – aan de respondenten werd volgende vraag gesteld: “Veel mensen gebruiken ‘links’ en ‘rechts’ om een onderscheid te maken tussen verschillende politieke attitudes. Waar zou je jezelf positioneren op het politieke spectrum?”. Hierbij werd een schaal gebruikt waarbij 1 = volledig links georiënteerd en 11 = volledig rechts georiënteerd.

3. Attitudes t.a.v. politiek en (sociale) media

3.1. Vertrouwen in politiek en nieuwsmedia

Respondenten werden in de survey gevraagd naar hun vertrouwen in politiek en nieuwsmedia. Twee types politiek vertrouwen werden in kaart gebracht: **vertrouwen in politieke instituten** en **vertrouwen in de uitkomsten** die die instituten voortbrengen.

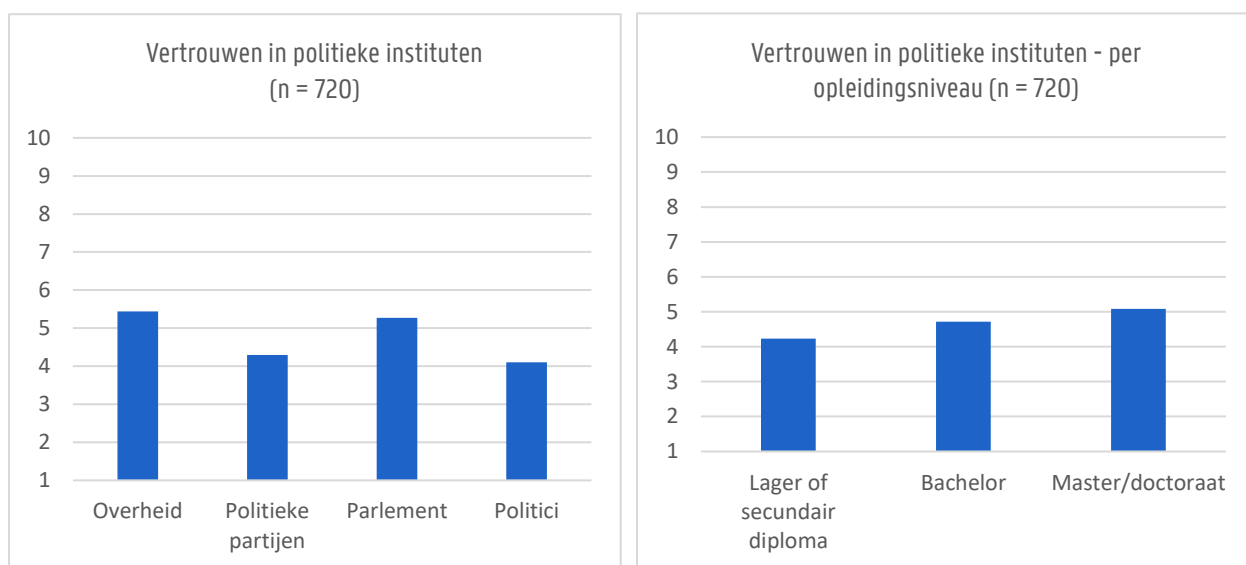
Tabel 2. Vertrouwen in politieke uitkomsten

Stelling	Gemiddelde (SD)	Respondenten die 'eerder akkoord' en 'akkoord' aangaven, (%)
De belangrijke onderwerpen staan bovenaan de politieke agenda	2.67 (1.01)	24.1%
In de meeste gevallen zoeken partijen en politici naar passende oplossingen voor maatschappelijke problemen	2.73 (.98)	25.7%
In het algemeen kan men vertrouwen op de politiek om de juiste beslissingen te maken	2.38 (1.03)	17.1%
In de meeste gevallen worden politieke beslissingen correct geïmplementeerd	2.54 (.95)	16.7%

De resultaten uit tabel 2 wijzen op een vrij zwak politiek vertrouwen in politieke uitkomsten⁹. In andere woorden, slechts een minderheid van de respondenten in deze studie heeft vertrouwen in hoe 'de politiek' beleidsbeslissingen neemt en deze implementeert. Telkens kon slechts een kwart tot minder dan een kwart van de respondenten zich vinden in de stellingen. Er werd geen verschil gevonden tussen mannen en vrouwen, de verschillende inkomenscategorieën of opleidingsniveaus wat betreft dit type vertrouwen. Wel werd een significant maar zwak, negatief verband gevonden (correlatie) tussen de leeftijd van de respondenten en hun gemiddeld vertrouwen in politieke uitkomsten. Hoe ouder de respondenten in de steekproef zijn, hoe lager hun gemiddeld vertrouwen in politieke uitkomsten.

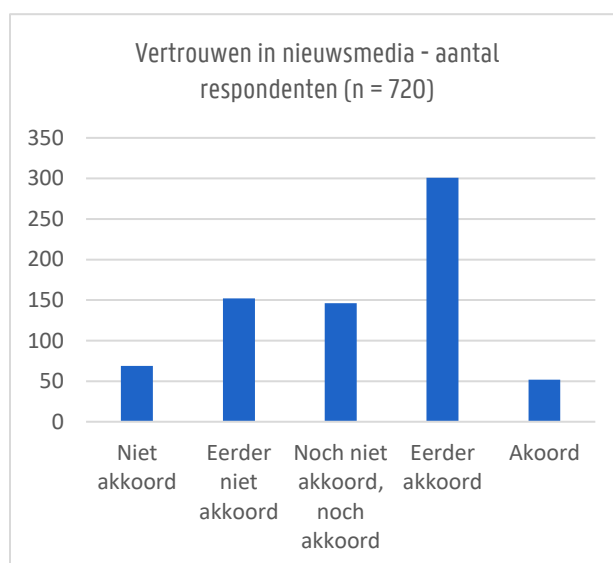
⁹ Vertrouwen in politieke uitkomsten werd gemeten aan de hand van een 5-punt Likertschaal (1 = niet akkoord: 5 = akkoord) (Zimmermann & Kohring, 2020).

Onderstaande grafiek (links) geeft weer in welke mate de respondenten vertrouwen hebben in verschillende politieke instituten¹⁰. Ook hier blijkt het vertrouwen vrij laag te liggen met scores tussen 4 en 5.5 op een schaal van 1 tot 10. Vertrouwen in de overheid blijkt het hoogst, vertrouwen in individuele politici het laagst. Er werd geen genderverschil gevonden, noch een verschil tussen inkomenscategorieën. Wel verschilden individuen met een verschillend opleidingsniveau van elkaar wat betreft gemiddeld institutioneel vertrouwen (grafiek rechts). Uit de analyses bleek dat personen met een hoger opleidingsniveau significant meer institutioneel politiek vertrouwen rapporteerden in vergelijking met personen met een lagere opleidingsniveau. Daarnaast werd ook een zwak, negatief verband (correlatie) gevonden tussen de politieke ideologie van een individu en diens vertrouwen in politieke instituten. Naarmate men zich meer rechts op het politieke spectrum plaatst, daalt het gemiddeld vertrouwen dat men heeft in verschillende politieke instituten.

¹⁰ Vertrouwen in politieke instituten werd gemeten aan de hand van volgende vraag: "Op een schaal van 1 tot 10, in welke mate vertrouwt u volgende instituten? (1 is totaal geen vertrouwen, 10 is compleet vertrouwen)" (Geurkink et al., 2020; Hooghe & Dassonneville, 2018).

Verder werd ook aan de respondenten gevraagd in welke mate ze akkoord gingen met de uitspraak **“Over het algemeen zijn nieuwsmedia te vertrouwen”**. Ongeveer de helft van de steekproef gaf aan hiermee 'eerder akkoord' of 'akkoord' te gaan (49%). 1 op 5 gaat is noch akkoord, noch niet akkoord (20.3%). Tenslotte geeft ongeveer een derde van de respondenten aan nieuwsmedia over het algemeen (eerder) niet te vertrouwen (30.7%). Er werd een matig negatief verband (correlatie) gevonden tussen politieke ideologie en vertrouwen in nieuwsmedia, waarbij men minder vertrouwen in nieuwsmedia heeft naarmate men zich meer rechts op het politieke spectrum positioneert.

3.2. Politieke effectiviteit

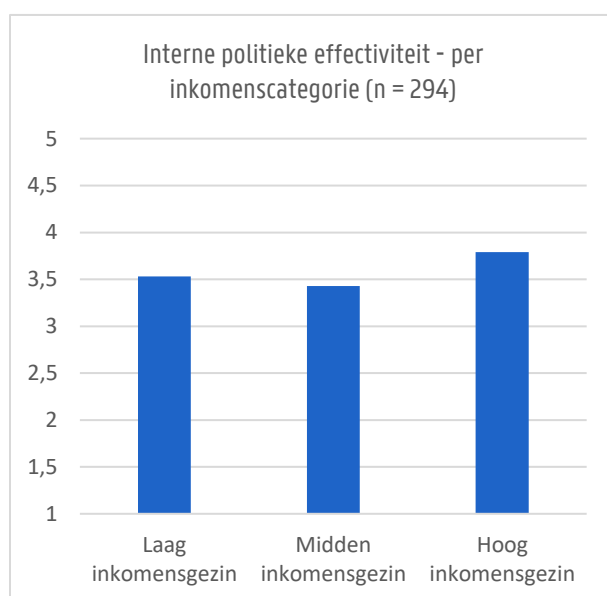
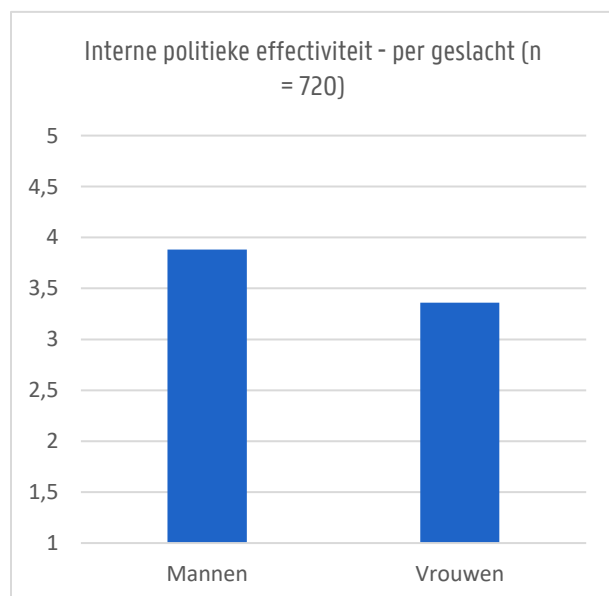
Politieke effectiviteit verwijst naar de mate waarin burgers het gevoel hebben dat ze impact kunnen hebben op de overheid en politieke beslissingen. Twee types politieke effectiviteit werden in deze studie bevestigd. **Interne politieke effectiviteit** heeft betrekking op de mate waarin iemand het gevoel heeft zelf bekwaam genoeg te zijn om politiek te participeren. **Externe politieke effectiviteit** heeft dan weer betrekking op de mate waarin iemand het gevoel heeft dat de overheid responsief is ten aanzien van de wensen en noden van burgers. In deze vragenlijst werd een gebrek aan externe politieke effectiviteit bevestigd, waarnaar we verwijzen met de term **politieke machteloosheid**¹¹.

¹¹ Aan de respondenten werd gevraagd in welke mate ze akkoord gingen met de stellingen rond interne effectiviteit (Gastil & Xenos, 2010; Niemi et al., 1991) en politieke machteloosheid (Craig et al., 1990; Geurkink et al., 2020; Keppens et al., 2016). Antwoorden werden gegeven aan de hand van een 5-punt Likertschaal (1 = niet akkoord; 5 = akkoord).

Tabel 3. Interne politieke effectiviteit

Stelling	Gemiddelde (SD)	Respondenten die 'eerder akkoord' en 'akkoord' aangaven, (%)
Ik beschouw mezelf bekwaam om politiek te participeren	3.58 (1.16)	61.5%
Ik heb een goed begrip van de belangrijkste politieke en maatschappelijke thema's in ons land	3.73 (1.02)	67.3%
Ik denk dat ik beter geïnformeerd ben over politiek en maatschappelijke thema's dan de meeste andere mensen	3.41 (1.17)	48.3%

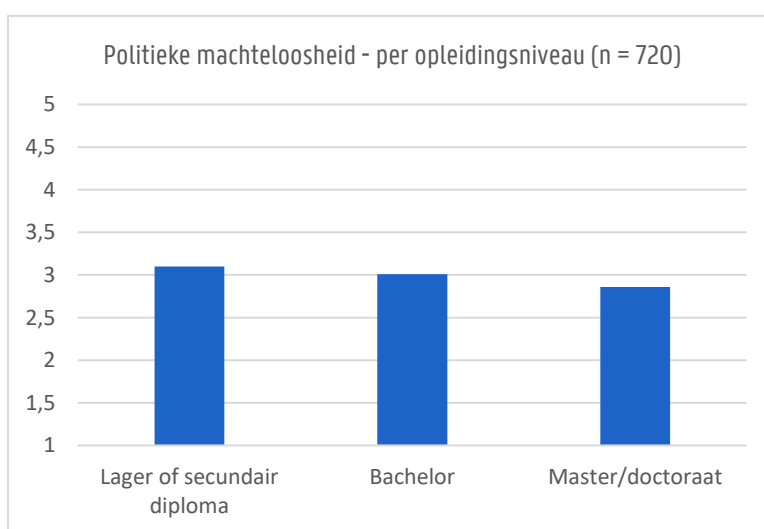
Onze resultaten wijzen op een gendersverschil wat betreft interne politieke effectiviteit, waarbij mannen gemiddeld meer het gevoel hebben dat ze bekwaam zijn om politiek te participeren dan vrouwen (grafiek links). Onder niet-studenten bleken ook verschillen te bestaan tussen individuen uit een midden inkomensgezin en individuen uit een hoog inkomensgezin, waarbij die laatste gemiddeld een sterker gevoel van interne politieke effectiviteit rapporteerden (grafiek rechts). Ten slotte bleek dat personen met een masteropleiding of doctoraat (incl. studenten in opleiding) significant hoger scoorden in termen van interne politieke effectiviteit dan personen met een lager opleidingsniveau (lager onderwijs, secundair of bachelor).

Tabel 4. Politieke machteloosheid

Stelling	Gemiddelde (SD)	Respondenten die 'eerder akkoord' en 'akkoord' aangaven, (%)
Politici zijn niet geïnteresseerd in wat mensen als ik denken	2.94 (1.09)	34.4%
Politieke partijen zijn enkel geïnteresseerd in mijn stem, niet in mijn mening	3.53 (1.02)	60.5%
Mensen als ik hebben niets te zeggen over wat de overheid doet	3.32 (1.17)	52%
Er stemmen zoveel mensen bij verkiezingen dat mijn stem er niet toe doet	1.97 (1.04)	11.2%
Van zodra ze verkozen zijn, denken politici dat ze beter zijn dan mensen als ik	3.10 (1.11)	38.3%
Stemmen heeft geen zin, want partijen doen uiteindelijk toch wat ze willen	2.95 (1.28)	36.9%

Er werden geen genderverschillen, inkomensverschillen of een verband met leeftijd gevonden wat betreft politieke machteloosheid. Wel ervaren personen met een masteropleiding of doctoraat (incl. studenten in opleiding) significant minder gevoelens van politieke machteloosheid in vergelijking met personen met een lager opleidingsniveau (lager onderwijs, secundair of bachelor). Echter blijven de verschillen klein. Verder blijkt een significant, zwak positief verband (correlatie) te bestaan tussen het ervaren van een gevoel van politieke machteloosheid en de politieke ideologie van een individu. Naarmate men zich meer rechts op het politieke spectrum plaatst, lijkt men ook meer politieke machteloosheid te ervaren.

3.3. Populisme

De vragen peilden ook naar **populistische attitudes**¹² onder de respondenten. Populisme onder burgers wordt vaak begrepen als een specifieke visie omtrent de relatie tussen 'het gewone volk' versus de 'corrupte elite', waarbij die laatsten er niet in slagen het gewone volk te vertegenwoordigen¹³. Populisme blijkt relatief sterk aanwezig onder de respondenten. Zo vindt bijna 70% van de steekproef dat politici te weinig doen en zich beter zouden laten leiden door de mening van het volk. Ongeveer een derde van de respondenten wordt liever politiek vertegenwoordigd door een gewone burger en vindt deze ook meer geschikt om politieke beslissingen te maken. Ongeveer de helft van de steekproef vindt de kloof tussen burgers en de elite overigens te groot.

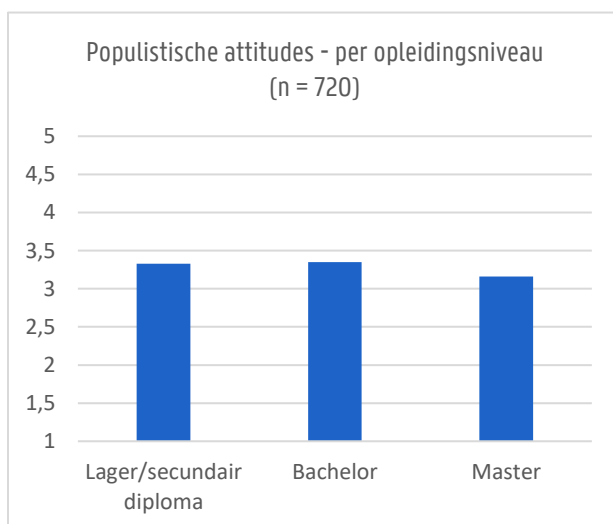
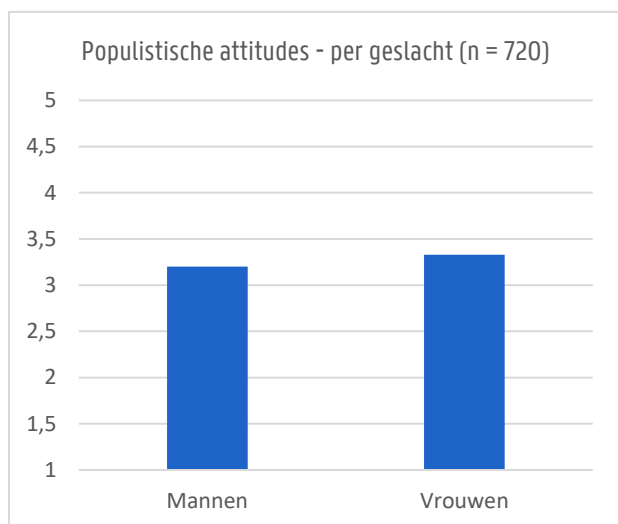
Tabel 5. Populistische attitudes.

Stelling	Gemiddelde (SD)	Respondenten die 'eerder akkoord' en 'akkoord' aangaven, (%)
Verkozen politici moeten zich laten leiden door de mening van het volk	3.73 (.89)	67.1%
De belangrijkste politieke beslissingen zouden gemaakt moeten worden door het volk en niet door politici	2.94 (1.13)	32.5%
Ik word liever vertegenwoordigd door een gewone burger dan door een beroeps politicus.	2.92 (1.18)	33.3%
De politieke verschillen zijn groter tussen de elite en gewone burgers dan tussen burgers onderling.	3.31 (1.16)	50.1%
Politici praten te veel en doen te weinig	3.85 (1.01)	69.4%
In de politiek is het sluiten van compromissen vaak een ander woord voor het verraden van je principes.	2.91 (1.11)	31%

¹² Populistische attitudes werden gemeten aan de hand van een 5-punt Likertschaal (1 = niet akkoord: 5 = akkoord) (Akkerman et al., 2014; Geurkink et al., 2020).

¹³ Hameleers & De Vreese (2020); Akkerman et al. (2014)

De resultaten (zie onderstaande grafiek) wijzen bovendien op genderverschillen wat betreft populistische attitudes onder de respondenten. Gemiddeld houden vrouwen er significant sterkere populistische attitudes op na dan mannen. Verder rapporteerden personen met een masteropleiding of doctoraat (incl. studenten in opleiding) significant minder populistische attitudes dan personen met een bachelor opleiding. Ook hier moet er op worden gewezen dat de verschillen klein zijn. Er werden geen verschillen gevonden in termen van de inkomenscategorie van de respondenten.

3.4. Evaluatie van politieke participatie op sociale media

De vragenlijst ging verder in op hoe jongvolwassenen staan tegenover sociale media als een platform voor politieke participatie. Daarom werden diverse negatieve attitudes¹⁴ ten aanzien van sociale media participatie voorgelegd aan de respondenten. De attitudes verwijzen naar een visie die soms 'slacktivism' wordt genoemd (een samenvoeging van 'slacker' en 'activisme'): online vormen van participatie zouden vooral jongeren aantrekken omdat ze laagdrempelig en gemakkelijk zijn. Personen die eraan deelnemen zouden dat voornamelijk doen uit ijdelheid of luiheid, terwijl de acties zelf geen echte maatschappelijk impact hebben.

Tabel 6. Attitudes rond slacktivism

Stelling	Gemiddelde (SD)	Respondenten die 'eerder akkoord' en 'akkoord' aangaven, (%)
Politiek participeren op sociale media zorgt voor weinig verandering	2.67 (1.20)	27.6%
Mensen die politiek participeren op sociale media, doen dat vooral om zelf een goed gevoel te hebben	2.96 (1.14)	33.6%
Mensen die politiek participeren op sociale media, willen niet echt moeite doen	2.33 (1.03)	13.2%
Politiek participeren op sociale media is niet belangrijk.	2.01 (.97)	7.8%
Mensen die politiek participeren op sociale media, doen dat vooral omdat het gemakkelijk is	3.05 (1.15)	40.4%
Politiek participeren op sociale media is lui	2.16 (1.08)	11.8%

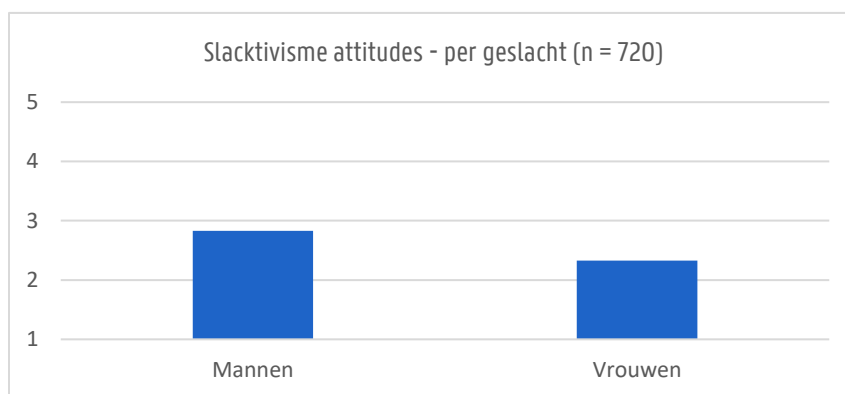
Algemeen blijkt uit de resultaten dat de respondenten uit deze studie vrij positief staan tegenover politieke participatie via sociale media en zich niet unaniem kunnen vinden in de negatieve visies rond 'slacktivism'. Zo is de grote meerderheid van de steekproef ervan overtuigd dat participatie via sociale media van belang is (92.2%). Ongeveer 1 op 3 twijfelt wel over de mogelijkheid van sociale media participatie om sociale verandering te weeg te brengen. Ongeveer 1 op 10 is ervan overtuigd dat mensen die participeren via sociale media dat doen uit luiheid en omdat ze niet echt bereid zijn om moeite te doen. Verder vindt ongeveer de helft van de respondenten (40.4%) dat mensen vooral via sociale media participeren omdat het gemakkelijk is.

De resultaten wijzen op genderverschillen wat betreft de visies die men heeft rond sociale media participatie. Mannen houden er gemiddeld meer negatieve 'slacktivism' attitudes op na en lijken dus minder overtuigd van de relevantie en legitimiteit van dit soort acties. Bovendien werd ook een zwak positief verband (correlatie) gevonden tussen het onderschrijven van

¹⁴ Slacktivism attitudes werden gemeten aan de hand van een 5-punt Likertschaal (1 = niet akkoord; 5 = akkoord). De schaal werd zelf ontwikkeld.

slacktivism attitudes, leeftijd en politieke ideologie. Naarmate men ouder wordt en men zich meer rechts op het politieke spectrum positioneert, des te negatiever men dus lijkt te staan ten opzichte van politieke participatie via sociale media.

4. Visies rond burgerschap

De survey trachtte verder in kaart te brengen hoe jongvolwassenen kijken naar burgerschap en wat het voor hen betekent om een 'goede burger' te zijn. Daarom werden twee types **burgerschapsnormen**¹⁵ bevroegd bij de respondenten: burgerschapsnormen die de nadruk leggen op burgerschap als een plicht enerzijds, en normen die focussen op burgerschap (en de invulling ervan) als een individuele keuze.

Tabel 7. Burgerschap als plicht

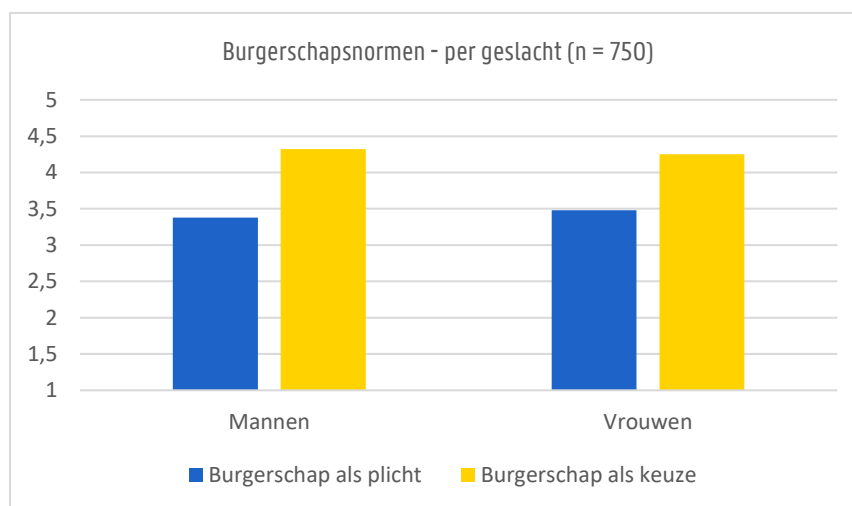
Stelling	Gemiddelde (SD)	Respondenten die 'eerder akkoord' en 'akkoord' aangaven, (%)
Iedereen moet de veranderingen volgen in de politiek en in de samenleving	3.45 (1.04)	57.2%
Iedereen moet zich mee inzetten voor onze samenleving	4.09 (.87)	84%
Iedereen moet politiek participeren, als die de kans krijgt	2.69 (1.13)	25.8%
Politiek participeren doen we het best via officiële kanalen, zoals gemeenteraden of verkiezingen	3.09 (1.07)	35.6%
Ik vind het goed dat in België iedereen moet stemmen bij verkiezingen	3.85 (1.29)	69.9%

¹⁵ Burgerschapsnormen werden gemeten aan de hand van een 5-punt Likertschaal (1 = niet akkoord: 5 = akkoord). De schalen werden zelf ontwikkeld, gebaseerd op Ohme (2019) en Kligler-Vilenchik (2017).

Tabel 8. Burgerschap als keuze

Stelling	Gemiddelde (SD)	Respondenten die 'eerder akkoord' en 'akkoord' aangaven, (%)
Deelnemen aan politieke of maatschappelijke activiteiten is een vrije, persoonlijke keuze	4.36 (.76)	90.6%
Er zijn verschillende goede manieren om politiek te participeren	4.29 (.73)	89.5%
Iedereen moet voor zichzelf beslissen hoe die politiek wil participeren	4.44 (.70)	92.4%
Niet iedereen hoeft interesse te hebben in politieke en maatschappelijke thema's	3.98 (1.11)	71.6%
Het is OK als iemand zich enkel inzet voor de politieke of maatschappelijke thema's die hem of haar interesseren	4.34 (.83)	86.6%

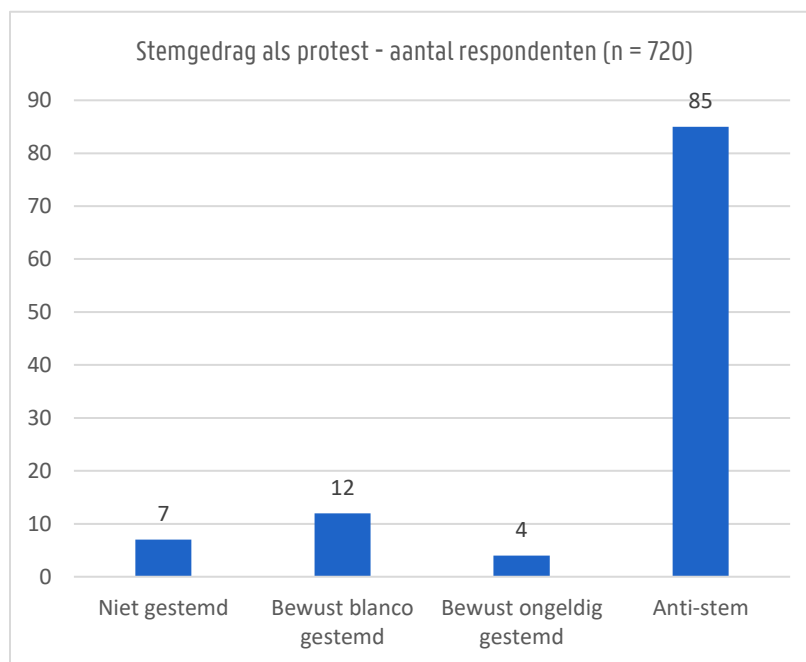
Over het algemeen genomen lijken Belgische jongvolwassenen zich sterk te identificeren met het idee van burgerschap als een vrije, individuele keuze. Telkens ging tussen de 70% en 90% van de respondenten akkoord met de voorgelegde stellingen. Wanneer we de stellingen rond burgerschap als plicht beschouwen, zijn de resultaten genuanceerder. Ongeveer 70% van de respondenten vindt het goed dat in België opkomstplicht geldt en bijna 85% vindt dat iedereen een plicht heeft om zich in te zetten voor de samenleving. Iets meer dan de helft van de respondenten vindt dan weer dat iedereen veranderingen in de politiek en samenleving moet opvolgen. Echter, het idee dat iedereen politiek moet participeren (indien mogelijk) wordt minder aanvaard onder de respondenten (25.8%). Dit lijkt dus aan te sluiten bij het idee dat politieke participatie eerder als een persoonlijke keuze wordt beschouwd dan als een opgelegde burgerplicht. Tenslotte vindt slechts een derde van de respondenten dat politieke participatie het best via officiële kanalen verloopt zoals gemeenteraden of verkiezingen.

Uit bovenstaande grafiek valt af te leiden hoe burgerschapsnormen met een focus op individuele keuze meer worden bestendigd binnen de steekproef dan normen die focussen op burgerschap als plicht. De resultaten wijzen op een marginaal significant genderverschil in het geval van burgerschapsnormen als plicht, waarbij vrouwen deze normen meer lijken te bestendigen dan mannen. Echter, het verschil is erg klein. Verder bestaat een zwak significant verband (correlatie) tussen leeftijd en ideologie enerzijds en het onderschrijven van bepaalde burgerschapsnormen anderzijds. Naarmate men ouder wordt, lijkt men ook meer geneigd burgerschap als een keuze te onderschrijven. Wat betreft politieke ideologie: naarmate men zich meer links op het politieke spectrum positioneert, heeft men ook sterkere attitudes die overeenstemmen met burgerschap als een plicht. Een omgekeerd verband bestaat in het geval van burgerschapsnormen als keuze. Naarmate men zich rechtser op het politieke spectrum positioneert, heeft men ook sterkere attitudes die overeenstemmen met burgerschap als een keuze.

5. Stemgedrag als protest

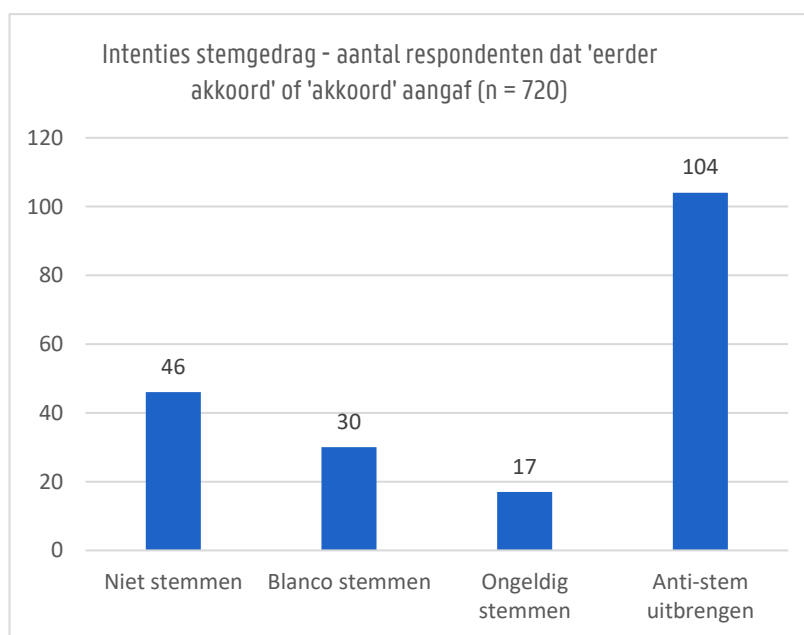
In de vragenlijst werd ingegaan op het stemgedrag van jongvolwassenen. Hierbij werd niet nagegaan op welke partij jongeren stemmen, maar wel in welke mate ze in het verleden er reeds voor kozen om hun stemrecht niet uit te oefenen of als protestactie te gebruiken. Aan de respondenten werd gevraagd of ze een van onderstaande gedragingen hadden gedaan tijdens de laatste verkiezingen (0 = neen; 1 = ja). Het aantal mensen dat 'ja' antwoordde per gedraging wordt weergegeven in onderstaande grafiek.

Uit de grafiek blijkt dat een heel kleine minderheid van de respondenten in de laatste verkiezingen koos om zijn stem niet of als protest te gebruiken. Slechts 7 personen gaven aan **niet te zijn gaan stemmen**. Personen die aangaven dat ze om praktische redenen niet gingen stemmen (bv. "ik kon niet gaan want het was te ver weg"; "ik kon geen vrijaf krijgen op het werk") werden

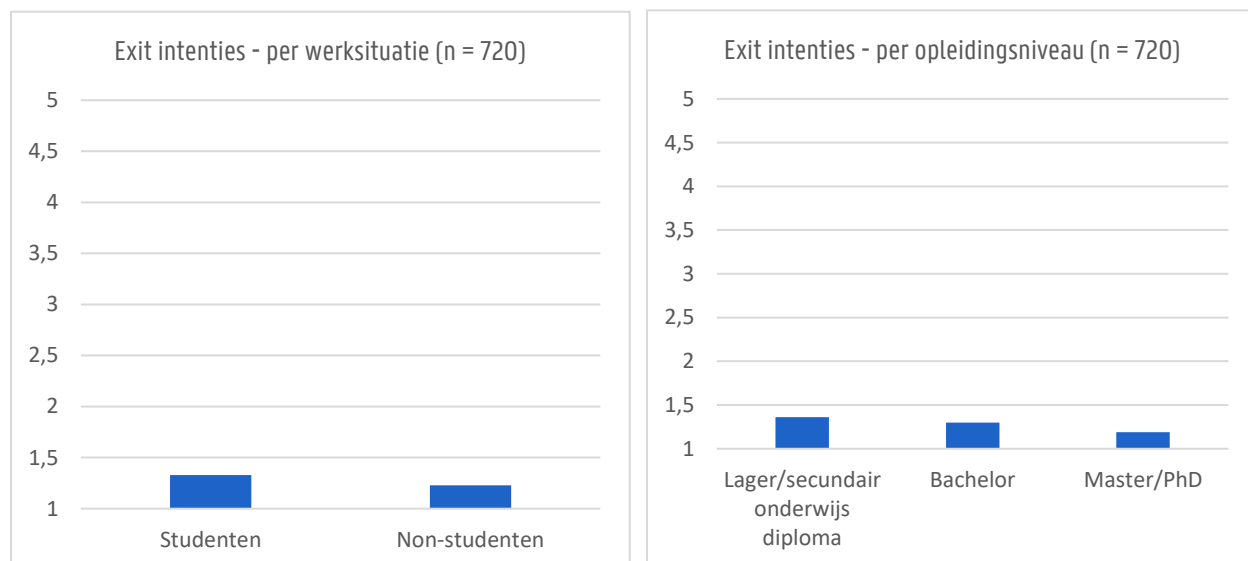
uit de antwoorden gefilterd. 12 personen gaven aan bewust **blanco** te hebben gestemd en 4 personen stemden bewust **ongeldig**. Deze cijfers liggen erg laag en zijn mogelijks vertekend door de samenstelling van de steekproef. 11.8% van onze steekproef (n = 85) gaf aan tijdens de vorige verkiezingen bewust op een partij of kandidaat te hebben gestemd om een andere kandidaat, partij of het algemeen beleid af te straffen (een '**anti-stem**' of 'proteststem'). Wat betreft het uitbrengen van een anti-stem, vonden we bovendien een significant genderverschil. Mannen bleken 1.55 keer meer kans te hebben om een anti-stem uit te brengen dan vrouwen.

Aan de respondenten werd ook gevraagd in welke mate ze de intentie hadden om bij de eerstvolgende verkiezingen onderstaande gedragingen te doen, onder de assumptie dat de opkomstplicht zou worden afgeschaft (bv. "Ik ben geneigd om bij de eerstvolgende verkiezingen bewust niet te gaan stemmen"). Antwoorden werden geregistreerd aan de hand van een 5-punt Likertschaal (1 = niet akkoord; 5 = akkoord). Algemeen blijven de intenties laag. Zo geeft ongeveer 6.3% aan niet geneigd te zijn om te stemmen tijdens volgende verkiezingen en 4.2% geeft aan blanco te zullen stemmen. 17 personen hebben de intentie om bewust ongeldig te stemmen. Ongeveer 15% van de steekproef geeft dan weer aan geneigd te zijn om een anti-stem uit te brengen tijdens de volgende verkiezingen.

Om na te gaan **welke factoren een rol spelen in de intenties om a) niet te stemmen, b) blanco te stemmen of c) ongeldig te stemmen**, werd een gemiddelde score berekend van de drie intenties. Deze biedt een zicht op de algemene intenties van burgers om de electorale arena te verlaten (hierna 'exit intenties'). Eerst en vooral werd een significant verschil gevonden tussen studenten en niet-studenten, waarbij niet-studenten hogere exit intenties rapporteerden dan studenten. Verder bleek dat personen met een diploma lager of secundair onderwijs significant hogere exit intenties hadden dan personen met een masterdiploma of doctoraat (incl. personen die momenteel die opleiding volgen). Niettemin blijven de algemene exit intenties laag en zijn ook de verschillen tussen deze groepen klein.

Verder bleek uit een regressieanalyse dat een gevoel van politieke machteloosheid een belangrijke rol speelt in het verklaren van exit intenties. Burgers die meer gevoelens van machteloosheid ervaren, hebben ook een sterkere neiging om uit de electorale arena te stappen. Ook een gebrek aan politieke interesse en eerder exit gedrag bleken significante voorspellers van exit intenties.

6. Politieke participatie

Een van de hoofdoelen van deze studie was in kaart brengen hoe en in welke mate Belgische jongvolwassenen politiek participeren. Hiervoor werd gefocust op drie verschillende vormen van politieke participatie: institutioneel (gefaciliteerd door politieke instituten), protest (niet gefaciliteerd door politieke instituten) en politieke participatie via sociale media. Aan de respondenten werd gevraagd in welke mate ze in de 12 maanden voorafgaand aan de studie hadden deelgenomen aan diverse vormen van politieke participatie. Antwoorden werden geregistreerd aan de hand van een 5-punt Likertschaal (1 = nooit; 5 = heel vaak). De respondenten kregen volgende tekst te zien ter introductie om af te bakenen wat in de studie werd begrepen onder 'politieke participatie':

*Als je **politiek participeert**, vertel je je mening over een politiek of maatschappelijk thema dat je belangrijk vindt. Zo vraag je aandacht voor dat thema en wil je anderen overtuigen. Je kan ook de overheid of bedrijven vragen om iets te veranderen. Politiek participeren **kan op verschillende manieren**. Je kan betogen, petities tekenen of berichten zetten op sociale media, zoals Facebook, Twitter, Instagram of YouTube. Een **politiek of maatschappelijk thema** is een thema waarover veel mensen een sterke mening hebben. Denk aan racisme (Black Lives Matter), gender en seksualiteit (#MeToo, Bloom For Change) of klimaat.*

6.1 Institutionele en protest participatie

Tabel 9. Politieke participatie – institutioneel en protest

Type participatie	Gemiddelde (SD)	Respondenten die aangaven dit gedaan te hebben, n (%)
Institutionele participatie		
Gewerkt of je ingezet voor een partij of kandidaat	1.57	205 (28.5%)
Een ambtenaar of politiker gecontacteerd om een probleem aan te kaarten	1.49	200 (27.8%)
Een (digitale) vergadering bijgewoond georganiseerd door een partij, politiker of politiek bestuur (bv. gemeenteraad)	1.54	179 (24.9%)
Geld gedoneerd aan een politieke partij of politicus	1.15	57 (7.9%)
Protest participatie		
Gewerkt of je ingezet voor een politieke actiegroep (bv. Youth for Climate, Sound of Silence,...)	1.62	245 (34%)
Een petitie getekend	2.71	596 (82.8%)
Deelgenomen aan een betoging, mars, staking, blokkade of bezetting	1.50	206 (28.6%)
Deelgenomen aan een illegale politieke actie (bv. inbreken om dieren te bevrijden,...)	1.04	19 (2.6%)
In het publieke domein een politieke/maatschappelijke boodschap achtergelaten (bv. graffiti, slogans, beschadigingen,...)	1.11	52 (7.2%)
Media gecontacteerd om een politiek/maatschappelijk thema aan te kaarten (bv. via een lezersbrief)	1.28	131 (18.2%)

De resultaten (tabel 9) tonen aan hoe jongvolwassenen zich op diverse manieren uitspreken en actie ondernemen rond politieke en maatschappelijke thema's. Zo ligt institutionele politieke participatie onder de respondenten relatief hoog, wat mogelijk valt te verklaren door de rekrutering van de respondenten. Deze verliep onder andere via diverse jongerenorganisaties en jongerenafdelingen van politieke partijen. Ongeveer een derde van de respondenten had de afgelopen 12 maanden reeds gewerkt voor een politieke partij of kandidaat of contact gezocht met een politiek figuur in de context van

een politieke of maatschappelijk probleem. 1 op 4 respondenten woonde een officiële vergadering bij zoals een gemeenteraad. Het doneren van geld komt beduidend minder vaak voor (7.9%) in de steekproef.

Wat betreft protest participatie, is het tekenen van een petitie veruit de populairste actievorm (82.8%). Verder was ongeveer een derde van de respondenten het voorbije jaar actief voor een politieke actiegroep (zoals Youth for Climate of Sound of Silence) en nam opnieuw een derde deel aan een betoging, mars of staking. Verder nam 18.2% van de bevroegde jongvolwassenen contact op met media om een bepaalde problematiek aan te kaarten. Deelname aan illegale protestacties kwam amper voor onder de respondenten. Minder dan een tiende van de steekproef (7.2%) had reeds een politieke of maatschappelijke boodschap aangebracht in het publieke domein en ongeveer 2% nam deel aan een illegale actie (zoals het bevrijden van dieren).

6.2 Participatie via sociale media

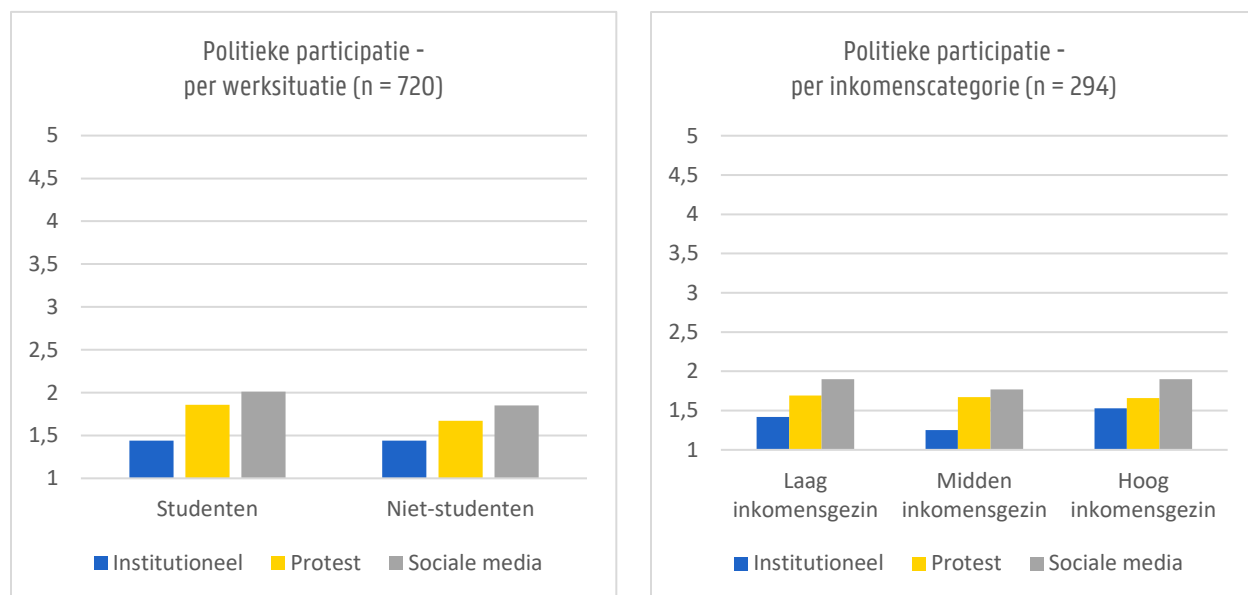
Uit de resultaten blijkt hoe een relatief groot deel van de respondenten sociale media gebruikt om zich uit te spreken over politieke en maatschappelijke thema's, al komen sommige acties vaker voor dan andere. Voornamelijk het posten en reageren rond politiek en maatschappelijke thema's is populair. Daarnaast geeft ongeveer de helft van de respondenten aan dat ze tijdens het afgelopen jaar al eens sociale media hebben gebruikt om aan te geven dat ze een bepaald event zouden bijwonen rond een politiek of maatschappelijk thema (bv. een Facebook event voor een betoging). Ongeveer een derde had al eens hun profielfoto gebruikt om zich uit te spreken rond een politiek of maatschappelijk thema. Het actief oprichten van een groep, pagina of event op sociale media werd door een minderheid van de respondenten gedaan (8.2%).

Tabel 10. Politieke participatie – sociale media

Participatie via sociale media	Gemiddelde (SD)	Respondenten die aangaven dit gedaan te hebben, n (%)
Iets gepost of gedeeld (status, meme, link,...) rond een maatschappelijk of politiek thema op sociale media	2.67	520 (72.2%)
Gereageerd (gecomment) op iets (status, meme, link,...) rond een politiek of maatschappelijk thema op sociale media	2.32	460 (63.9%)
Je profielfoto veranderd op sociale media om je uit te spreken rond een politiek of maatschappelijk thema (bv. een Facebook Frame toegevoegd)	1.59	238 (33.1%)
Een groep, pagina of event (bv. Facebookevent) gecreëerd rond een politiek of maatschappelijk thema op sociale media	1.15	59 (8.2%)
Aangegeven dat je een bepaald event zou bijwonen rond een politiek of maatschappelijk thema op sociale media (bv. jezelf opgeven als 'aanwezig' voor een event om te gaan betogen op Facebook)	1.99	378 (52.5%)

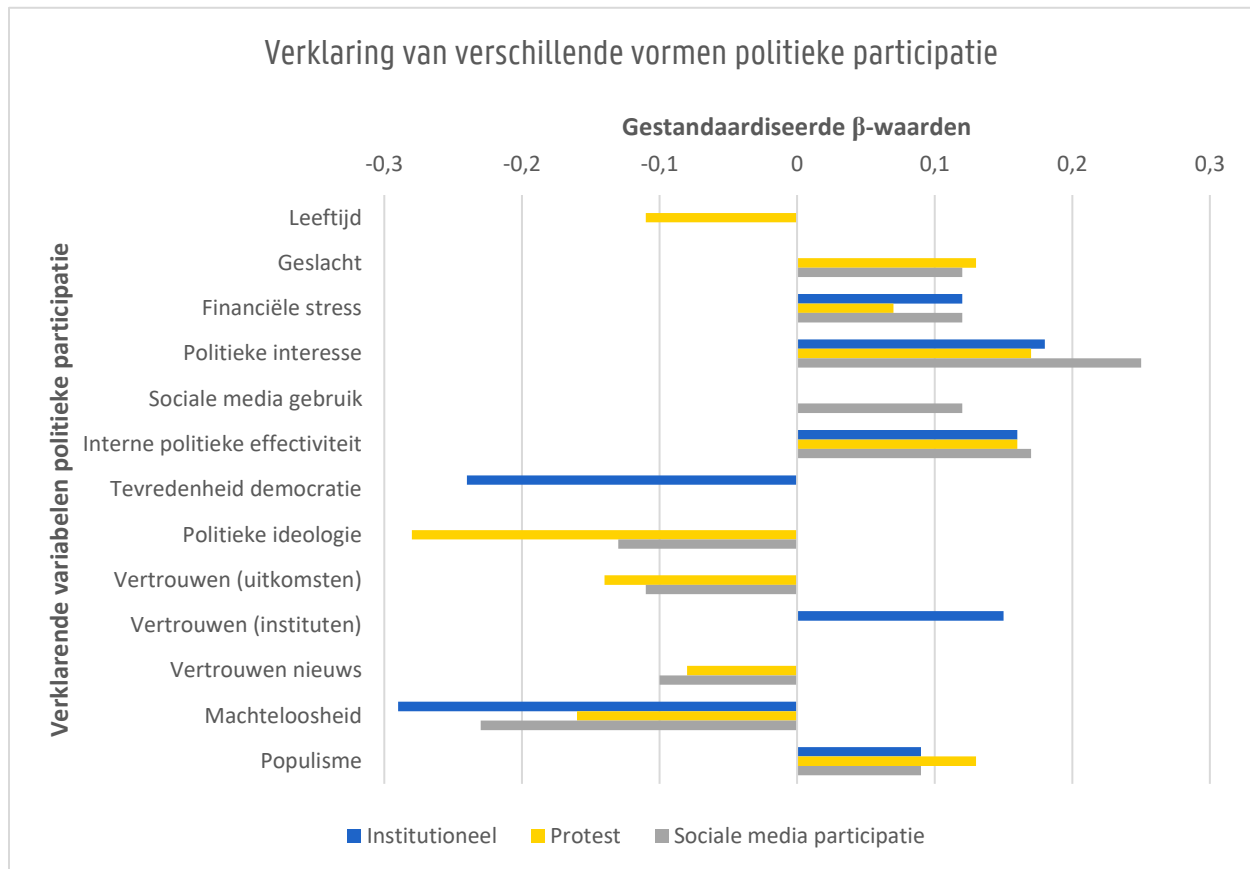
6.3. Participatieverschillen en verklarende factoren

Op basis van onze vragenlijst kon ook worden nagegaan welke factoren bijdragen aan diverse vormen van politieke participatie onder jongvolwassenen. Hiervoor werd een gemiddelde berekend van alle acties per type participatie (institutioneel, protest en sociale media participatie). Dit gemiddelde werd gebruikt voor onderstaande analyses.

Studenten bleken significant vaker deel te nemen aan protestacties en politieke participatie via sociale media dan **niet-studenten** (zowel werkenden als werkzoekenden). Wat betreft institutionele politieke participatie werd geen significant verschil gevonden tussen beide groepen. Onder niet-studenten bleek ook de **inkomenscategorie** bepalend voor de mate waarin iemand politiek participeert. Specifiek vonden we dat personen in een hoog inkomensgezin significant meer deelnamen aan institutionele vormen van politieke participatie dan personen uit een midden inkomensgezin. Voor de andere participatievormen vonden we geen significante verschillen. Echter moet worden opgemerkt dat de gemiddelden in de steekproef algemeen vrij laag lagen en dat ook de verschillen tussen de groepen relatief klein waren.

Nota 1 – Gestandaardiseerde β -waarden geven een indicatie van het relatieve belang van een bepaalde variabele in het verklaren van de afhankelijke variabelen (institutionele, protest en sociale media participatie). Negatieve β -waarden wijzen op een negatief verband tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabele.

Nota 2 – Indien er geen statistisch significante associatie kon worden gevonden tussen een specifieke variabele en de participatievariabelen, dan werd deze uit de grafiek gelaten. Dit was enkel het geval voor electoraal exit gedrag.

De resultaten van een hiërarchische regressieanalyse worden weergegeven in bovenstaande grafiek. Ten eerste werden een aantal socio-demografische factoren in rekening gebracht (leeftijd, geslacht en gepercipieerde financiële stress¹⁶). Daarnaast werd ook gecontroleerd voor het effect van algemene politieke interesse en frequentie van sociale media gebruik. Vervolgens bekeken we de rol van diverse politieke attitudes: interne politieke effectiviteit, tevredenheid met het functioneren van de Belgische democratie¹⁷, politieke ideologie, beide types politiek vertrouwen (in instituten en uitkomsten), vertrouwen in nieuwsmedia, politieke machteloosheid en populisme. Tenslotte werd ook electoraal exit gedrag opgenomen in de analyses, maar er werd geen statistisch significant verband gevonden tussen exit gedrag tijdens de laatste verkiezingen en eender welke vorm van politieke participatie tijdens het afgelopen jaar.

Leeftijd blijkt onder de jongvolwassenen voornamelijk een rol te spelen bij protestacties, waarbij jongere respondenten frequenter deelnemen aan deze vormen van participatie. **Vrouwen** blijken verder meer geneigd te participeren in protestacties en participatie via sociale media. Er werd geen verband gevonden tussen geslacht en deelname aan institutionele participatie. Als een laatste socio-demografische indicator, blijkt **financiële stress** een positieve voorspeller van politieke participatie. Naarmate men als individu meer financiële kopzorgen ervaart, is men meer geneigd om deel te nemen aan elk van de drie participatievormen. In lijn met bestaand onderzoek, vonden we ook hoe **politieke interesse** en **interne politieke effectiviteit** een consistente predictor zijn voor politieke participatie, zowel protest, institutioneel en via sociale media. Jongvolwassenen die minder interesse tonen in politieke en maatschappelijke thema's of niet het gevoel hebben dat ze capabel zijn om politieke te participeren, zullen dit ook minder doen.

Er werden twee unieke voorspellers geïdentificeerd van institutionele politieke participatie. Ten eerste werd een significant, negatief verbonden tussen **tevredenheid met de democratie** en deze vorm van participatie. Ten tweede bestaat een significant, positief verband tussen **vertrouwen in politieke instituten** en institutionele participatie. Personen die minder tevreden zijn met hoe de Belgische democratie functioneert maar wel een sterk vertrouwen hebben in de politieke instituten, zijn meer geneigd om aan institutionele vormen van participatie deel te nemen.

Vertrouwen in **politieke uitkomsten, in nieuwsmedia en politieke ideologie** blijken op hun beurt unieke voorspellers voor protest en sociale media participatie. Naarmate men minder vertrouwen heeft in de resultaten die worden geboekt door politieke actoren, is men meer geneigd om te participeren via niet-institutionele kanalen (via protest of sociale media). Ook vertrouwen in nieuwsmedia staat in negatief verband met deze vormen van actie. Verder blijken personen die zich eerder links oriënteren op het politieke spectrum ook meer geneigd om deel te nemen aan politieke protestacties of via sociale media.

Ten slotte werd nagegaan in welke mate gevoelens van **politieke machteloosheid en populisme** in verband staan met de diverse participatievormen. Beide bleken consistente voorspellers van de drie participatievormen, zij het via een tegengesteld verband.

---

¹⁶ Financiële stress werd gemeten aan de hand van drie items: met mijn/ons huidig inkomen is het moeilijk om veel meer te veroorloven dan de basisbehoeften; Ik heb het gevoel dat mijn/ons huidig inkomen toelaat een levensstandaard te behouden die ik wens; Met mijn/ons huidig inkomen is het moeilijk om rond te komen (dit wil zeggen 'de eindjes aan elkaar te knopen') (Ponnet, 2014). Het gemiddelde van de drie items werd gebruikt in de analyses (1 = niet akkoord; 5 = akkoord).

¹⁷ Tevredenheid democratie werd gemeten met volgende vraag: Hoe tevreden bent u met hoe onze democratie functioneert in België? (1 = helemaal niet tevreden; 10 = helemaal tevreden).

Naarmate men meer gevoelens van machteloosheid ervaart, is men minder geneigd om deel te nemen aan eender welke vorm van politieke participatie. Met andere woorden, de perceptie dat politici niet responsief zijn en geen interesse hebben in de noden en wensen van de burger en dat het 'allemaal niet uit maakt' brengen schade toe aan de democratie. Tegelijk wakkeren populistische attitudes politieke participatie aan, zowel institutioneel als via protest en sociale media.

7. Afsluiting

Dit rapport presenteert resultaten van een surveyonderzoek dat liep van 11 maart tot 12 april 2021 bij 720 Belgische jongvolwassenen. De studie had als doelstelling zicht te krijgen op politieke participatie onder jongeren, zowel online als offline. Tegelijk wensten we ook een beeld te schetsen van de attitudes die jongeren hebben rond politiek, media en de relatie tussen beide. **Uit onze resultaten blijkt hoe de respondenten zich frequent engageren rond politieke en maatschappelijke thema's** die hen aanbelangen en dit bovendien op diverse manieren. Politieke participatie via sociale media blijkt erg populair onder jongeren en dit wordt bevestigd door hun overwegend positieve attitudes ten aanzien van sociale media als politieke tool. Ook vormen van protest en institutionele participatie kwamen vrij vaak voor. We moeten hier echter wijzen op een mogelijke vertekening van de resultaten. Het is mogelijk dat personen die weinig interesse hebben in politiek of niet participeren, ook niet wensten deel te nemen aan deze studie. Bovendien werd de studie uitgevoerd na de tweede coronagolf in België. Gezien de crisiscontext, de economische onzekerheid en gevoelens van ontevredenheid die eruit voortvloeien, is het waarschijnlijk dat participatiecijfers hoger liggen dan in een andere periode.

Er werd geen verband gevonden tussen electoraal exit gedrag (bewust niet, blanco of ongeldig stemmen) en de verschillende vormen van politieke participatie. Echter, de resultaten tonen wel hoe online en offline politieke participatie wordt beïnvloed door **gevoelens van politieke ontevredenheid en machteloosheid**. Om de gezondheid van onze democratie te waarborgen, blijft het van belang politiek wantrouwen tegen te gaan, politieke interesse aan te wakkeren en jonge burgers te overtuigen van hun capaciteiten om hun stem te uiten. Bovendien zien we hoe sociale risicogroepen meer gevoelens van ontevredenheid en machteloosheid rapporteerden, hogere electorale exit intenties hebben en minder participeren via institutionele kanalen. We adviseren beleidsmakers dan ook om specifiek aandacht te besteden aan deze groep jonge burgers.

Tenslotte toont onze studie hoe heel wat jongvolwassenen zich kunnen vinden in een **flexibel idee van burgerschap**, waarbij ze zelf kunnen kiezen hoe ze omgaan met en zich uitspreken over sociale en politieke kwesties. Terwijl een groot deel van de respondenten het er wel over eens is dat elke burger een rol te spelen heeft in onze samenleving, lijkt de manier waarop men die rol invult voornamelijk een persoonlijke keuze. Deze individuele, flexibele visie op burgerschap sluit ook aan bij de centrale kenmerken van sociale media, die jongeren toelaten zich te informeren en te uiten over onderwerpen die hen interesseren, vaak in toegewijde online gemeenschappen (denk aan klimaat, gendergelijkheid, migratie en identiteit). Het is dan ook belangrijk om als samenleving, en vanuit een beleidsperspectief, aandachtig te blijven voor deze innovatieve invullingen van jong burgerschap.

We hopen dat de resultaten van dit onderzoek informatief kunnen zijn voor zowel beleidsmakers, jongerenorganisaties als voor instanties die inzetten op samenlevingsopbouw en burgerparticipatie.

Referenties

- Ackaert, J., Bouteica, N., Celis, K., Claes, E., Dassonneville, R., Delheye, P., Devos, C., De Ceuninck, K., De Winter, L., & Erzeel, S. (2021). De opkomstplicht afschaffen is een historische vergissing. *De Standaard*, 26–27.
- Akkerman, A., Mudde, C., & Zaslove, A. (2014). How Populist Are the People? Measuring Populist Attitudes in Voters. *Comparative Political Studies*, 47(9), 1324–1353. <https://doi.org/10.1177/0010414013512600>
- Bouteica, N., & Wauters, B. (2021). Schade aan vertrouwen in politiek is niet onherstelbaar. *De Tijd*, 13.
- Clark, A. E., & Senik, C. (2010). Who compares to whom? The anatomy of income comparisons in Europe. *The Economic Journal*, 120(544), 573–594.
- Craig, S. C., Niemi, R. G., & Silver, G. E. (1990). Political efficacy and trust: A report on the NES pilot study items. *Political Behavior*, 12(3), 289–314.
- Gastil, J., & Xenos, M. (2010). Of attitudes and engagement: Clarifying the reciprocal relationship between civic attitudes and political participation. *Journal of Communication*, 60(2), 318–343.
- Geurkink, B., Zaslove, A., Sluiter, R., & Jacobs, K. (2020). Populist attitudes, political trust, and external political efficacy: Old wine in new bottles? *Political Studies*, 68(1), 247–267.
- Hagenaars, A. J. M., De Vos, K., & Asghar Zaidi, M. (1994). *Poverty statistics in the late 1980s: Research based on micro-data*.
- Hameleers, M., & de Vreese, C. H. (2020). To whom are “the people” opposed? Conceptualizing and measuring citizens' populist attitudes as a multidimensional construct. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 30(2), 255–274. <https://doi.org/10.1080/17457289.2018.1532434>
- Hong, H., & Kim, Y. (2021). What makes people engage in civic activism on social media? *Online Information Review*.
- Hooghe, M., & Dassonneville, R. (2018). A Spiral of Distrust: A Panel Study on the Relation between Political Distrust and Protest Voting in Belgium. *Government and Opposition*, 53(1), 104–130. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1017/gov.2016.18>
- Keppens, G. J., Spruyt, S. B., Vandenbossche, L., & Van Droogenbroeck, F. (2016). De slagkracht van populisme. Een onderzoek naar de houding tegenover populisme bij jongeren en jongvolwassenen in Vlaanderen. *Beleid En Maatschappij*, 43(1), 4–23.
- Kligler-Vilenchik, N. (2017). Alternative citizenship models: Contextualizing new media and the new “good citizen.” *New Media & Society*, 19(11), 1887–1903. <https://doi.org/10.1177/1461444817713742>
- Niemi, R. G., Craig, S. C., & Mattei, F. (1991). Measuring internal political efficacy in the 1988 National Election Study. *The American Political Science Review*, 1407–1413.
- Ohme, J. (2019). Updating citizenship? The effects of digital media use on citizenship understanding and political participation. *Information, Communication & Society*, 22(13), 1903–1928.
- Bonnet, K. (2014). Financial stress, parent functioning and adolescent problem behavior: An actor–partner interdependence approach to family stress processes in low-, middle-, and high-income families. *Journal of Youth and Adolescence*,

43(10), 1752–1769.

Theocharis, Y., de Moor, J., & van Deth, J. W. (2019). Digitally Networked Participation and Lifestyle Politics as New Modes of Political Participation. *Policy & Internet*.

Vromen, A. (2017). *Digital Citizenship and Political Engagement*. In: *Digital Citizenship and Political Engagement. Interest Groups, Advocacy and Democracy Series* (A. Vromen (ed.); pp. 9–49). Palgrave Macmillan UK.
https://doi.org/10.1057/978-1-137-48865-7_2

Zimmermann, F., & Kohring, M. (2020). Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election. *Political Communication*, 37(2), 215–237. <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>

Meer weten over ons onderzoek?

Contacteer ons:

Cato Waeterloos

T+32 489561700

Cato.Waeterloos@UGent.be